

# Mladá veda

## Young Science



**Transition Town**

**Budovanie značky ako jeden  
z dôležitých faktorov úspechu**

**Rozhovor s geografkou prof. E. Michaeli**



# Mladá veda

## Young Science

### MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Jún 2013 (číslo 1)

Ročník prvý

ISSN 1339-3189

Kontakt: [info@mladaveda.sk](mailto:info@mladaveda.sk), tel.: +421 908 546 716, [www.mladaveda.sk](http://www.mladaveda.sk)

Fotografia na obálke: Paríž 2012. © Branislav A. Švorc, [foto.branisko.at](http://foto.branisko.at)

#### REDAKČNÁ RADA

*doc. Ing. Peter Adamišín, PhD.* (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

*doc. PaedDr. Peter Čuka, PhD.* (Katedra cestovného ruchu, Slezská univerzita v Opavě)

*Ing. Lucia Mikušová, PhD.* (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

*doc. Ing. Peter Skok, CSc.* (Ekomos s. r. o., Prešov)

*prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D.* (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

*prof. PhDr. Peter Švorc, CSc.*, predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

#### REDAKCIA

*Mgr. Richard Nikischer* (Sociologický ústav Akadémie vied ČR, Praha)

*Mgr. Branislav A. Švorc*, šéfredaktor (Katedra turizmu a hotelového manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

*PhDr. Veronika Trstianska, PhD.* (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSŠ UKF, Nitra)

*Mgr. Veronika Zuskáčová* (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

#### VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM-EU s.r.o.

[www.universum-eu.sk](http://www.universum-eu.sk)

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Magazín Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

# PRIESTOROVÁ DIFERENCIÁCIA KVALITY ŽIVOTA SENIOROV V URBÁNNOM A RURÁLNO M PROSTREDÍ – ZÁKLADNÝ NÁČRT SPRACOVANIA PROBLEMATIKY

SPATIAL DIFFERENTIATION OF THE QUALITY OF LIFE OF SENIORS IN URBAN AND RURAL ENVIRONMENTS

**Jana Mitříková, Alena Madziková<sup>1</sup>**

Jana Mitříková je odbornou asistentkou na Katedre turizmu a hotelového manažmentu na Fakulte manažmentu Prešovskej univerzity. Vo svojej vedecko-výskumnej činnosti sa zaoberá problematikou humánnej geografie, geografiou maloobchodu, kvalitou života a problematikou cestovného ruchu.

Alena Madziková je odbornou asistentkou na Katedre geografie a regionálneho rozvoja Fakulty humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity. Vo svojej vedecko-výskumnej práci sa orientuje na riešenie interdisciplinárnych problémov v kontexte geografického vzdelávania, cezhraničnej spolupráce a regionálneho rozvoja, kvality života, populačného starnutia.

## **Abstract**

The aim of this paper is to analyze the theoretical basis of quality of life issue and to highlight the basic approaches to the identification of relevant indicators - indicators of the quality of life. The paper is a theoretical base for the definition of indicators and subsequent implementation of empirical research with an aim to map regional differences in quality of life of seniors based on our comparison of selected indicators and comparison of the outcomes within the rural and the urban environment.

Key words: quality of life, seniors, indicators of quality of life, subjective (individual, personal, private) and objective (public, social, environmental) dimension

## **Abstrakt**

Koncepcia jednotného prístupu k výskumu kvality života predstavuje v súčasnosti jednu z najdiskutovanejších tém v rámci viacerých vedných disciplín, vrátane geografie. Medzi

---

<sup>1</sup> Adresa pracoviska: Prešovská univerzita, Fakulta manažmentu, Katedra turizmu a hotelového manažmentu, Konštantínova 16, 080 01 Prešov  
E-mail: jankageo@gmail.com, alena.madzikova@unipo.sk

základné otázky v geograficky orientovanej literatúre patrí identifikácia kľúčových komponentov, či indikátorov kvality života z priestorového, resp. časopriestorového hľadiska. Tento príspevok je teoretickým východiskom pre vymedzenie kľúčových komponentov, faktorov kvality života seniorov, následne zber podkladových informácií, a to tzv. tvrdých (objektívnych) dát, ako aj tzv. mäkkých (subjektívnych). Tvrdé dáta poslúžia ako dôležitý základ pre štúdium a hodnotenie vybraných socioekonomických ukazovateľov kvality života, mäkké dáta získavané prostredníctvom metód terénneho prieskumu v urbánnom a rurálnom prostredí dotvoria celkový obraz kvality života seniorov. Parciálnym cieľom je aj získavanie dát o uspokojovaní potrieb seniorov v kontexte striebornej ekonomiky. Dáta poslúžia na špecifikáciu a komparáciu selektívnych ukazovateľov kvality života seniorov vo vidieckych a mestských sídlach.

Kľúčové slová: kvalita života, seniori, indikátory kvality života

### **Pojem „starnutie“**

V odbornom terminologickom aparáte sa rozširujú pojmy súvisiace so seniormi a procesom starnutia. Okrem všeobecne používaného pojmu senior, ktorý Rychtaříková (2002) v súvislosti s demografickou starobou vymedzuje vekom obyvateľstva 65 a viac rokov, objavujú sa aj nové pojmy ako strieborná ekonomika, medzigeneračná solidarita, image seniorov a i.

Na proces starnutia je nazerané v dvoch pohľadoch – ako na spoločenský, resp. demografický proces aj ako na individuálny proces. Aj keď sú oba navzájom prepojené, vykazujú osobité črty. Demografia skúma proces starnutia ako populačné starnutie, a to najmä v troch rovinách: vo vzťahu k predlžovaniu, resp. skracovaniu dĺžky ľudského života súvisiaceho s chorobnosťou; z hľadiska premien demografickej štruktúry, najmä štruktúry obyvateľstva podľa veku – tzv. demografické starnutie populácie a vo väzbe na demografické správanie (Kalibová a kol., 1998). Populačné starnutie je chápané ako „zmeny vo vekovej štruktúre spôsobené zvyšovaním podielu starých ľudí v populácii“ (Jurčová, 2005, s.56). Autorka v súvislosti so starnutím uvádza jeho dva aspekty – starnutie zdola (populácia starne v dôsledku znižovania pôrodnosti, čo sa prejavuje poklesom relatívneho zastúpenia detskej zložky populácie) a starnutie zhora (populácia starne v dôsledku predlžovania ľudského života, čím rastie relatívne zastúpenie staršej zložky populácie). Populačné starnutie chápeme ako bezprostredný dôsledok zmien v úmrtnosti i plodnosti. Tento proces je v najbližších desaťročiach nezvratný (Mládek, 1993; Lukáčová, Pilinská, Vaňo, 2005). Rast najstarších vekových skupín v národných populáciách má obrovský dosah na sociálne, kultúrne i ekonomické aspekty spoločenského vývoja vrátane životného štýlu rodín, trhu práce, dôchodkov, ako aj transferov medzi generáciami. Základným princípom, ktorý sa presadzuje pri riešení problémov starnutia na medzinárodnej úrovni, najmä cez WHO (Svetová zdravotnícka organizácia), OSN a ILO (Medzinárodná organizácia práce), je princíp aktívneho starnutia.

Slovenská populácia patrí medzi najmladšie v rámci krajín EÚ – po Írsku má najnižší podiel obyvateľov nad 65 rokov. Kým v roku 1950 poproduktívna zložka obyvateľstva (u mužov 60 a viac rokov, u žien 55 a viac rokov) tvorila 6,7 %, v roku 2003 to bolo 11,5 %; počet obyvateľov starších ako 80 rokov vzrástol 2,5 krát (z 0,9 % na 2,26 %). Hodnota indexu

starnutia sa za 53 rokov takmer stornásobila, a to z 23 % v roku 1950 na 66 % v roku 2003 (Lukáčová, Pilinská, Vaňo, 2005, Matlovič, 2005). Za obdobie 2000 – 2010 vzrástla jeho hodnota o ďalších 20% - na 81% (Jurčová, Vaňo, 2011).

Starnutie populácie má na Slovensku celospoločenský dopad. V rámci EÚ bol rok 2012 vyhlásený Európskou komisiou za Európsky rok aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami, ktorého cieľom bolo okrem zvýšenia informovanosti verejnosti aj podnietenie aktivity rôznych politických subjektov na podporu aktívneho starnutia napr. prostredníctvom zamestnanosti, vzdelávania, zdravého starnutia. V reakcii na túto výzvu bol spracovaný návrh Národného programu aktívneho starnutia, prioritne zameraný na občanov vo veku nad 50 rokov koncipovaný na obdobie 2014 až 2020. Náš prínos teda predpokladáme aj v možnosti prípadnej implementácie návrhov v rámci základných rozvojových dokumentov v oblasti regionálneho a územného rozvoja.

### **Pojem „kvalita života“**

Massam (2003, cit. in Ira, Andráško, 2007) charakterizuje kvalitu života ako extrémne komplexný a veľmi ťažko definovateľný pojem, ktorého definícia musí (Massam, 2002, cit. in Ira, Andráško, 2007) rozoznávať dve navzájom prepojené dimenzie, a to psychologickú a environmentálnu. Neexistuje jednotný názor na začiatky jej výskumu (Ira, Andráško, 2007). Pojem kvalita života sa začína v spoločenských vedách používať v 2. polovici 20. storočia. Bowling a Brazier (1995, cit. in Andráško, 2005) datujú počiatky výskumu kvality života približne do 60. resp. 70. rokov 20. storočia. Za prvého autora, ktorý použil v roku 1958 pojem kvalita života, považuje Tokárová (2002, cit. in Balogová, 2005b) amerického ekonóma a sociológa J. K. Galbraitha. V tomto období bolo chápanie konceptu kvality života v rámci pojmov ako spokojnosť so životom, či dobrý život. Samotný pojem „kvalita života“ sa podľa Bowlinga a Braziera (1995 cit. in Andráško, 2005) v zozname termínov prvýkrát objavil až v roku 1979 v časopise Sociological abstracts.

Základné určenie úlohy geografie môže byť zreteľné už v rámci výskumu kvality života Frazia (1982), ktorý tvrdí, že väčšina problémov týkajúcich sa ľudského života má geografický rozmer. Podľa Andráška (2009) autori Helburn (1982); Murdie et al. (1992); Dissarta Deller (2000) a Massai (2002) viac ako priamo poukazujú na existenciu určitej "geografickej dimenzie kvality života". Tento názor je úzko spojený s prirodzenou potrebou zahrnúť aspekt priestorovosti v kontexte pojmu kvalita života, v súvislosti s predpokladom, že kvalita života sa mení nielen „z človeka na človeka“, ale aj v závislosti "z miesta na miesto" (Andráško 2007). Na začiatku 21. storočia viacerí autori poukazujú na skutočnosť, že v kontexte problematiky kvality života, sú nedostatočne zdôrazňované sociálno-ekonomické aspekty udržateľného rozvoja. Udržateľný rozvoj bol podľa Iru a Andráška (2007) redefinovaný ako holistický koncept o kvalite života napr. v britskej Národnej stratégii udržateľného rozvoja (DETR 1999) – A better quality of life – strategy for sustainable development for the United Kingdom a v roku 2000 sa štúdia DETR (2000) zameriava na regionálne aspekty. Medzi sledované oblasti boli zaradené témy týkajúce sa ekonomického produktu, investícií, zamestnanosti, chudoby, sociálnej exklúzie, vzdelania, zdravia, bývania, kriminality, cestnej dopravy, odpadu, využitia zeme, klimatických zmien, kvality ovzdušia a vody a ochrany prírody.

Napriek skutočnosti, že kvalita života je predmetom skúmania viacerých vedných disciplín, neexistuje presne stanovená definícia, ktorá by vymedzila význam tohto pojmu. Andráško (2005) vymedzuje koncepciu kvality života nasledujúcimi základnými znakmi: nejednotnosť (terminologická, v rámci základných prístupov a spôsobov merania...), multidisciplinarita (kvalitu života skúmajú viaceré vedné disciplíny) a multidimenzionalita. Napriek tomu, že sa v literatúre strieda viacero významov pojmu kvality života i pojmov používaných v spojitosti s týmto pojmom (napr. zdravie, obývateľnosť, blaho, kvalita mestského prostredia, udržateľnosť, spokojnosť so životom, šťastie, kvalita miesta, životná úroveň a i.), Pacione (2003, cit. in Ira, Andráško, 2007) tvrdí, že vo väčšine prípadov sa vzťahuje buď k podmienkam prostredia, v ktorých ľudia žijú, alebo k určitým atribútom ľudí samotných. Kvalita života podľa Iru a Murgaša (2008) je preto zložitý a veľmi široký pojem, ťažko uchopiteľný pre svoju multidimenzionalnosť a komplexnosť. Dotýka sa pochopenia ľudskej existencie, zmyslu života. Hľadá kľúčové faktory bytia a pochopenia samého seba. Skúma environmentálne, ekonomické, sociálne, kultúrne, psychologické, duchovné a ďalšie podmienky pre zdravý a šťastný život. Komplexný pohľad naň zohľadňuje nielen vonkajšie podmienky, ale aj vnútorné rozmery života človeka. Koncept kvality života je do značnej miery abstraktný a je ovplyvňovaný veľkým množstvom faktorov. Napriek značnej nejednotnosti (ovplyvnenej aj rôznym pohľadom jednotlivých vedných disciplín) kvalita života sa stáva celostným pojmom a narastá snaha o komplexné definovanie jej pojmu.

Geografický pohľad na krajinu vychádza zo skúmania vzájomných vzťahov medzi človekom a prostredím. Práve tento vzťah je pre určenie kvality života kľúčový. Keďže je kvalita života primárne naviazaná na človeka a zároveň aj na určité krajinné prostredie, ktoré je vnímané ako priestor pre ľudský život, vykazuje tak určité prejavy jej priestorovej diferenciácie. Práve tento aspekt predurčuje dôležitosť a význam geografie pri jej skúmaní. Tak ako vytvára krajina pre človeka základný rámec životných podmienok, rovnako naňho aj vplýva pri formovaní jeho pocitov, prístupov a činností. Pri hodnotení kvality života má teda významnú úlohu aj estetická stránka krajiny (Ira, 2010). Podľa Balcara (2005; cit in Ouředníček, Špačková, Feřtová, 2011) je sociogeografický koncept kvality života naplnený rôznymi dimenziami, ktoré zahŕňujú ekonomické, sociokultúrne a environmentálne charakteristiky regiónov, sídiel alebo ich častí a čiastočne sa tak líšia od hodnotenia kvality života v ostatných disciplínach, kde sú zahrnuté personálne charakteristiky kvality života ako zdravotný stav alebo osobná spokojnosť.

Na Slovensku má geografický výskum kvality života kratšiu históriu, ktorú by sme mohli približne datovať rokom 1990, odkedy sa záujem o jej výskum stále zvyšuje (Ira Andráško a Michálek, 2009). Godor a Horňák (2010) identifikovali niekoľko štúdií zameraných na empirický výskum kvality života, a to buď na lokálnej úrovni (hlavne v urbánnych, či suburbánnych priestoroch miest - napr. Andráško, 2005) alebo na regionálnej úrovni (priestorovou jednotkou je región). Za pozitívny jav považujú aj snahu niektorých slovenských autorov o produkciu teoretickej bázy potrebnej k výskumu kvality života v humánnej geografii, v rámci ktorej sa vyjadrujú k zložitosti a multidimenzionalite pojmu „kvalita života“. Stavom riešenej problematiky kvality života v geografii na Slovensku sa vo svojom článku tiež zaoberajú Ira a Andráško (2007), Ira, Andráško a Michálek (2009). Podľa Spišiaka a Kullu (2011) je markantná dominancia geografie práve v priestorovosti



a syntetickosti pohľadu na problematiku kvality života. Kvalitu života s ohľadom na jej špecifiká v suburbánnej zóne skúmali Lukáčová a Zuskáčová (2010). Výskum odhalil odlišné vzorce správania sa novo a starousadlíkov, poukázal i na slabnutie sociálnych kontaktov a vzťahov medzi dvoma komunitami, ako aj suburbánnymi aktérmi navzájom. Záverom konštatujú, že príchod nových obyvateľov značne ovplyvňuje kvalitu života pôvodných usadlíkov. Fertaľová a Sedláková (2007) skúmali kvalitu bývania v urbánnom a suburbánnom priestore mesta Prešov, kvalitou života na mikroregionálnej úrovni (mikroregión Eurošariš) sa zaoberá Kandráčová (2011), Horňák a Rochovská (2007) sa v mikroregiónoch Horný Tisovník a Rovné zaoberali skúmaním dostupnosti pracovných príležitostí, ktorú považujú za jeden z najdôležitejších faktorov ovplyvňujúcich kvalitu života. V závere konštatujú, že pracovné možnosti a ich pohodlná dostupnosť vytvárajú priaznivé podmienky na zvyšovanie materiálnej stránky života, čo nesporne prispieva k zlepšeniu celkovej kvality života. Sociálno-demografickej dimenzii kvality života a jej priestorovému rozloženiu na území Bratislavy pomocou metódy faktorovej analýzy sa venuje Andráško (2006).

Českí geografi Ouředníček, Špačková a Feřtová (2011) sa pokúsili identifikovať diferenciáciu územia Českej republiky z hľadiska vývoja počtu obyvateľov, identifikovať možné príčiny vedúce k sťahovaniu z marginalizovaných vidieckych lokalít a popísať vývoj sociálneho prostredia a kvality života obyvateľov v depopulačných regiónoch Českej republiky po roku 1989 na príklade obce Klidná. Prípadovou štúdiou skúmania kvality života seniorov z českého geografického prostredia je príspevok Temelovej, Dvořákovéj a Slezákovéj (2010). V ňom prezentujú výsledky výskumu rezidenčnej spokojnosti seniorov, ktorý prebiehal v troch pražských lokalitách: v centre Prahy - Praha 1, v revitalizujúcej sa štvrti vnútorného mesta Smíchov - Centrální Smíchov a na sídlisku Háje. Tie sa líšia nie len socio-demografickým profilom obyvateľov, ale aj charakterom rezidenčného prostredia a procesmi, ktoré ich v priebehu transformačného obdobia ovplyvňujú. Rezidenčná spokojnosť bola posudzovaná a v troch tematických častiach, a to dostupnosť tovaru dennej spotreby, spokojnosť s verejným priestranstvom a infraštruktúrou a vnímanie susedských vzťahov. Záverom sú výsledky komparované za tieto tri lokality. Andráško, Kunc, Tonev a Biolek (2012) a Andráško, Lesová, Kunc a Tonev (2013) sa vo svojich štúdiách venujú percepcii kvality života obyvateľmi mesta Brna vo vybraných mestských častiach. Kladiivo a kol. (2009) sa venujú vybraným aspektom kvality života Olomouca a jeho blízkeho zázemiu.

### **Indikátory kvality života**

Kvalitu života môžeme podľa Iru a Andráška (2007) vnímať ako fenomén, reprezentujúci charakter, resp. kvalitatívne ohodnotenie ľudského života ako takého. Komplexnosť a zložitosť ľudského života je vytváraná množstvom jeho rozličných dimenzií, ktoré sa môžu navzájom prekrývať a existujú medzi nimi rôzne druhy väzieb. Vzhľadom na terminologickú nekonzistentnosť je ale potrebné rozlišovať medzi pojmom základná dimenzia života (subjektívna alebo objektívna) a dimenzia kvality života, ktorá predstavuje parciálnu zložku, súčasť ľudského života, ohodnotenú prostredníctvom vybraných typov ukazovateľov. Podľa Iru a Andráška (2007) sú najvhodnejšími pojmami termíny oblasť, či indikátor kvality života,

aj keď v literatúre (van Kamp et al., 2003; Murgaš, 2005 cit. in Ira – Andráško, 2007) sa môžeme stretnúť s pojmami komponent, zložka, či aspekt.

Na hodnotenie kvality života sa v súčasnosti podľa Andráška (2004) používa pomerne široké spektrum ukazovateľov, resp. indikátorov, pričom ich rozdeľuje do dvoch základných skupín: Objektívne, ktoré kvalitu života hodnotia prostredníctvom vybraných charakteristík (napr. kvality bývania, zdravotná starostlivosť, ekonomické ukazovatele a pod.) Subjektívne ukazovatele odvodené zo skúmania percepcie a hodnotového systému obyvateľov vo vzťahu k miestam, kde prebiehajú ich každodenné aktivity. Andráško (2005) stanovuje 4 základné prístupy k vymedzeniu relevantných ukazovateľov kvality života:

- Výber ukazovateľov kvality života na základe individuálneho zváženia a rozhodnutia samotného výskumníka,
- Výber ukazovateľov na základe prehľadu a zhodnotenia relevantnej literatúry,
- Stanovenie vhodných ukazovateľov pomocou širšieho prieskumu (využitie dotazníkovej alebo inej metódy, ktorá pomôže zistiť názory a preferencie obyvateľov či expertov),
- Kombinovanie predchádzajúcich troch prístupov.

V rámci riešenia kvality života obyvateľov miest a vidieckych obcí, rozlišuje Andráško (2005) dve dimenzie, resp. dva pohľady na kvalitu života: osobná (súkromná, individuálna) kvalita života vzťahujúca sa k jednotlivcovi, má prevažne opisný charakter a sídelná (spoločenská, „komunitná“) kvalita života – vykazuje menej subjektívny charakter, je orientovaná na celospoločenské problémy. Základným znakom oboch týchto pohľadov na kvalitu života je výrazný akcent na kombináciu a aplikáciu subjektívneho a objektívneho typu údajov. Ako najvýznamnejšie faktory ovplyvňujúce osobnú kvalitu života Andráško (2005) identifikoval nasledujúce: medziľudské vzťahy, rodina, financie a zamestnanie (s podielom respondentov, ktorí ich uvádzali okolo 50 %). Druhú skupinu s podielom od 20 % do 30 % tvorili faktory životné prostredie, zdravie a bývanie. Kultúra, vzdelanie, šport, vybavenosť a doprava s podielom od 10 % do 20 % tvorili tretiu skupinu. V prípade sídelnej kvality života bolo ako dominantný faktor identifikované životné prostredie, uvádzané takmer 60 % respondentov. Medziľudské vzťahy na druhom mieste sú s výrazným odstupom (41,5 %) a ďalej je to skupina faktorov s podielom okolo 30 %, a to doprava, vybavenosť, financie, kultúra a zamestnanie. Týmto výskumom potvrdil rozdielnosť percepcií kvality života jednotlivca (osobnej kvality života) a kvality života v obci (sídelnej kvality života).

V rámci priestorového rozloženia sociálno-demografickej dimenzie kvality života na území Bratislavy Andráško (2006) pôvodný počet 25 premenných opisujúcich vybrané sociálno-demografické charakteristiky obyvateľstva mestských štvrtí aplikáciou faktorovej analýzy zredukoval na 4 spoločné faktory, a to: sociálno-profesionálny status, produktívny vek a veľkosť domácností, viacnásobná deprivácia a rodiny s deťmi.

V geografickom výskume kvality života sa zameriavame na priestorovo identifikovateľné indikátory. Výskum kvality života je určený z konceptu teritoriálnych indikátorov, ktoré sa sústreďujú na identifikáciu a analýzu priestorových modifikácií kvality života od miestnej po globálnu geografickú úroveň. Význam zvolených indikátorov je následne určený na základe názorov reprezentatívnej vzorky respondentov alebo expertov (Ira, 2010). Godor a Horňák (2010) v rámci objektívnej dimenzie kvality života identifikovali 108 indikátorov. Tieto



indikátory následne agregovali do 7 domén: ekonomická, bytového fondu, komfortu a vybavenosti bytov, environmentálna, dostupnosti a vybavenosti územia službami a tovarmi, demografická a bezpečnosti.

## Záver

Záverom je možné podľa Iru a Andráška (2007) konštatovať, že problematika kvality života vychádza zo skúmania interakcie človek – prostredie, ktorá sa z hľadiska tvorby kvality života javí ako kľúčová. Tento fakt, ako aj následné prejavy priestorovej diferenciácie kvality života, predurčuje význam a úlohu geografie pri jej skúmaní. Na Slovensku sa táto problematika objavuje v súvislosti so sledovaním medzinárodných, regionálnych a vnútromestských rozdielov. Preto Ira a Andráško (2007) upozorňujú na to, že v rámci geografie je potrebné venovať pozornosť viacerým typom výskumov, a to zamerať sa na definovanie, upresnenie a pochopenie konceptu kvality života, ďalej na spôsoby interpretácie priestorovej diferenciácie kvality života a napokon zistiť názory obyvateľov prostredníctvom terénneho prieskumu, čo si podľa nich vyžaduje tvorbu dotazníkov a štandardizovaných rozhovorov. Aj napriek konštatovanej nejednotnosti vo výskume problematiky kvality života existujú dve základné dimenzie, ktoré sú akceptovateľné v širšom vedeckom poli. A sú to: subjektívna (individuálna, osobná, súkromná) a objektívna (verejná, spoločenská, environmentálna) dimenzia, ktorých vzájomné pôsobenie je možné chápať ako kvalitu života.

Preto je tento príspevok iba teoretickým východiskom pre ďalší výskum. V teoreticko-metodologickej rovine bude našim cieľom analyzovať teoretické východiská problematiky kvality života v kontexte populačného starnutia a poukázať na základné prístupy k identifikácii relevantných ukazovateľov, resp. indikátorov kvality života seniorov, zohľadňujúc synergiu materiálnych a duševných faktorov (podmienky a kvalita bývania, uspokojovanie potrieb v kontexte ekonomickej istoty, cestovný ruch pre seniorov a regenerácia psychofyzických síl, sociálna a ekonomická participácia, celoživotné vzdelávanie) a tiež na možnosti využitia interdisciplinárneho prístupu v rámci riešenia problematiky. Budeme sa orientovať na interdisciplinárny prístup k štúdiu problematiky seniorov a ich kvality života prostredníctvom mäkkých faktorov, ktoré vychádzajú zo subjektívnych dát získaných prostredníctvom relevantných metód kvalitatívneho a kvantitatívneho prieskumu. Výsledkom bude aplikácia zvoleného metodického postupu, ktorý vyústi do percepcie kvality života seniorov a jej priestorovej diferenciácie. V empirickej rovine výskumu je hlavným cieľom verifikovať opodstatnenosť a výpovednú hodnotu zvolených ukazovateľov kvality života na modelových územiach urbánneho a rurálneho prostredia. V tejto etape riešenia sa sústreďíme aj na zber tvrdých dát z dostupných štatistických zdrojov (komparácia údajov zo Sčítaní obyvateľstva, domov a bytov z rokov 1991, 2001, 2011) a iných expertíznych štúdií. A doplníme ho výsledkami terénneho prieskumu (úroveň fungovania obecných samospráv vo vzťahu k poskytovaniu služieb seniorom, analýza priestorovej dostupnosti služieb a zisťovanie subjektívnej spokojnosti seniorov s vybavenosťou územia obslužnými zariadeniami, analýza podmienok bývania seniorov na základe vlastných terénnych zisťovaní a taktiež subjektívnej spokojnosti seniorov s kvalitou bývania, prieskum názorov seniorov na možnosti a význam celoživotného vzdelávania a vzdelávania na univerzitách tretieho veku, analýza podielu seniorov na

vybraných formách cestovného ruchu a i.), ako aj analýzou mediálneho obrazu seniorov vo vybraných médiách. V aplikačnej rovine bude cieľom syntetizácia získaných empirických poznatkov a formulácia odporúčaní orgánom decíznej sféry, súkromnému ziskovému sektoru (podnikateľská sféra) a súkromnému neziskovému sektoru (občianske združenia, neziskové organizácie a i.), prípadne s možnosťou ich implementácie v rámci základných rozvojových dokumentov v oblasti regionálneho a územného rozvoja.

*Príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu VEGA č.1/0325/12 „Dynamika intraurbánnych štruktúr na Slovensku v prvom decéniu 21. storočia“ (vedúci projektu: prof. RNDr. R. Matlovič, PhD.) a VEGA č. 1-0346/12 „Priestorovo-politické systémy na začiatku 21. storočia a perspektívy ich vývoja“ (vedúci projektu: prof. RNDr. R. Ištók, PhD.).*

### Použitá literatúra

1. ADÁMEK, P., NĚMEC, O., 2005. Kvalita života a realizace principu rovných příležitostí na trhu práce. In: *Acta Oeconomica Pragensia*. ISSN 0572-3043, ročník XII, č. 8, s. 8-10.
2. ANDRÁŠKO, I., 2004. Percepčia činností samosprávy a vybraných aspektov kvality života (na príklade výskumu medzi obyvateľmi Považskej Bystrice). In *Časovo-priestorové aspekty transformačných procesov v Českej republike a v Slovenskej republike* [online] [cit. 2012-03-12], s. 45-51. Dostupné na internete: <<http://www.akademickyrepozitar.sk/sk/repozitar/percepčia-cinnosti-samospravy-a-vybranych-aspektov-kvality-zivota.pdf>>. ISBN 80-968365-6-0.
3. ANDRÁŠKO, I., 2005. Dve dimenzie kvality života v kontexte percepcií obyvateľov miest a vidieckych obcí. In: *Geografická organizace Česka a Slovenska v súčasnom období* [online]. [cit. 2011-04-13], s. 6-13. Dostupné na internete: <<http://www.akademickyrepozitar.sk/sk/repozitar/dve-dimenzie-kvality-zivota-vkontexte-percepcie-obyvateľov-miest-a-vidieckych-obci.pdf>>. ISBN 80-86407-05-5.
4. ANDRÁŠKO, I., 2006. Sociálno-demografická dimenzia kvality života v Bratislave (vo svetle multivariačnej analýzy). In: *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešovensis, Folia geographica 10*. ISSN 1336-6157, roč. XLV, s. 10–17.
5. ANDRÁŠKO, I., 2007. *Vnútroštruktúra mesta z hľadiska kvality života*. Dizertačná práca. Bratislava: Geografický ústav SAV, 140 s.
6. ANDRÁŠKO, I., 2009. The role and status of geography in the quality of life research. In: *GEODAYS LIBEREC 2008: book of proceedings* [online]. [cit. 2012-11-13], s. 210-215. Dostupné na internete: <<http://www.akademickyrepozitar.sk/sk/repozitar/the-role-and-status-of-geography-in-the-quality-of-life-research.pdf>>.
7. ANDRÁŠKO, I., KUNC, J., TONEV, P., BIOLEK, J., 2012. Percepčia kvality života v mestských častiach Brna. In: *XVII. česko-slovenský geografický akademický seminár*. ISBN 978-80-89580-04-0.
8. ANDRÁŠKO, I., LESOVÁ, P., KUNC, J., TONEV, P., 2013. *Perception of Quality of Life in Brno Housing Estates*. *Hungarian Geographical Bulletin*. s. 99-109. ISSN 0015-5403.
9. BALOGOVÁ, B., 2005a. *Seniori*. Prešov: Akcent print. ISBN 8096927493.
10. BALOGOVÁ, B., 2005b. Kvalita života seniorov a sociálna opora. In: *Kvalita života a rovnosť príležitostí - z aspektu vzdelávania dospelých a sociálnej práce*. Prešov: Prešovská univerzita, Filozofická fakulta, s. 245-255. ISBN 80-8068-425-1.
11. BALOGOVÁ, B., 2009. *Seniori v spektre súčasného sveta*. Prešov: Akcent print. ISBN 978-80-89295-19-7.
12. ČUPELOVÁ, K., 2008. Demografické osobitosti urbánnych a rurálnych štruktúr Slovenska. In: *Študentská vedecká konferencia* [online] [cit. 2012-02-15], s. 21-23. Dostupné na internete: <[http://www.fns.uniba.sk/fileadmin/user\\_upload/editors/skas/dokumenty/Zbornik\\_II.pdf](http://www.fns.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/skas/dokumenty/Zbornik_II.pdf)>. ISBN 978-80-89238-17-0.
13. DEPARTMENT OF THE ENVIRONMENT, TRANSPORT AND THE REGIONS, 1999. *A better quality of life: a strategy for sustainable development in the United Kingdom*. London: TSO. ISBN 0101434529.

14. DEPARTMENT OF THE ENVIRONMENT, TRANSPORT AND THE REGIONS, 2000. *Local Quality of Life Counts: A Handbook for a Menu of Local Indicators of Sustainable Development*. [online]. [cit.2012-01-02]. Dostupné na internete: <<http://www.proveandimprove.org/documents/localqolc.pdf>>.
15. DIMITROVÁ, M., 2007. Demografické souvislosti stárnutí. In: *Naše společnost* [online], č.1 [cit. 2013-01-12], [http://cvvm.soc.cas.cz/media/com\\_form2content/documents/c3/a3964/f11/100067s\\_Starnuti.pdf](http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c3/a3964/f11/100067s_Starnuti.pdf)
16. FÁZIKOVÁ, M., MILOTOVÁ, B., 2010. Metodologické a metodické prístupy k meraniu kvality života vo vidieckych obciach. In: *Acta regionalia et enviromentalica* [online]. Roč. 7, č. 1 [cit. 2012-02-12], s. 7 – 11. Dostupné na internete: <[http://www.fem.uniag.sk/acta/sk/15/acta\\_regionalia\\_et\\_enviromentalica/obsah/2010/1/785/](http://www.fem.uniag.sk/acta/sk/15/acta_regionalia_et_enviromentalica/obsah/2010/1/785/)>. ISSN 1336-9253.
17. FERTAĽOVÁ, J., SEDLÁKOVÁ, A., 2007. Kvalita bývania v urbánnom a suburbánnom priestore mesta Prešov. In: *Geografické informácie*, č. 11, s. 68-73. ISSN 1337-9453.
18. FRANTÁL, B., MARYÁŠ, J., JAŇURA, J., KLAPKA, P., KUNC, J., NOVÁKOVÁ, E., OSMAN, R., SIWEK, T., SZCZYRBA, Z., TONEV, P., TOUŠEK, V., 2012. *Prostorové chování: vzorce aktivit, mobilita a každodenní život ve městě. 1. vyd.* Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5756-2.
19. FRAZIER, J. W., 1982. *Applied Geography: Selected Perspectives*. Prentice-Hall. ISBN 0130404519.
20. GÁBOROVÁ, Ľ., GÁBOROVÁ, Z., 2005. *Človek v sociálnom kontexte*. Prešov: LANA. ISBN 80-969053-8-4.
21. GAVRILOVA, N. S., GAVRILOV, L. A., 2011. Stárnutí a dlouhověkost: zákony a prognózy úmrtnosti pro stárnoucí populace. In: *Demografie*. Praha: Český statistický úřad, roč. 53, č. 2, s. 109-128. ISSN 0011-8265.
22. GODOR, M., HORŇÁK, M., 2010. Možnosti využitia indikátorov vo výskume kvality života v geografii. In: *Geografické informácie* [online], č.14 [cit. 2012-02-12], s. 42-54. Dostupné na internete: <[http://www.humannageografia.sk/projekt1/download/prispevok\\_Nitra\\_Godor\\_Hornak.pdf](http://www.humannageografia.sk/projekt1/download/prispevok_Nitra_Godor_Hornak.pdf)>. ISSN 1337-9453.
23. HALÁS, M., HURBÁNEK, P., ONDOŠ, S., ROCHOVSKÁ, A., 2008. Teoreticko-metodologické aspekty výskumu periférnych oblastí. In: *Periférnosť a priestorová polarizácia na území Slovenska*, s. 7-38. ISBN 978-80-89317-06-6.
24. HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
25. HORŇÁK, M., ROCHOVSKÁ, A., 2007. Vybrané aspekty kvality života vo vnútorných perifériách Slovenska. In: *Geographia Cassoviensis*, roč. 1, s. 55-60. ISSN 133-6748.
26. CHAJDIÁK, J., 2011. Kvalita života v krajinách EÚ - porovnanie na základe vybraných demografických ukazovateľov. In: *Kvalita života v podmienkach globalizácie* [online] [cit. 2013-01-02], s. 125-134. Dostupné na internete: <[http://portal.statistics.sk/files/Onas/konferencia\\_kvalita\\_zivota/zbornik-konferencia.pdf](http://portal.statistics.sk/files/Onas/konferencia_kvalita_zivota/zbornik-konferencia.pdf)>. ISBN 978-80-8121-107-2.
27. IRA, V., 2004. *City in the mind: behaviorálno-geografické hodnotenie kvality života v meste*. Geografické štúdie, č. 12, s. 46-52.
28. IRA, V., 2005. *Quality of Life and Urban Space (case studies from city of Bratislava, Slovakia)*. Europa XXI, 12, s. 83-96.
29. IRA, V., ANDRÁŠKO, I., 2007. Kvalita života z pohľadu humánnej geografie. In: *Geografický časopis*, roč. 59, č. 2, s. 159 – 179. ISSN 1335-1257.
30. IRA, V., MURGAŠ, F., 2008. Geografický pohľad na kvalitu života a zmeny v spoločnosti na Slovensku. In: *Geographia Slovaca* [online]. Vol. 25 [cit. 2012-02-10], s.7 – 24. Dostupné na internete: <[http://www.sav.sk/journals/uploads/04031417GS\\_25\\_text.pdf](http://www.sav.sk/journals/uploads/04031417GS_25_text.pdf)>. ISSN 1210-3519.
31. IRA, V., ANDRÁŠKO, I., MICHÁLEK, I., 2009. Quality of life: geographical research in slovakia. In: *Geographia Slovaca* [online]. Vol. 26 [cit. 2012-02-10], s. 101-119. Dostupné na internete: <[http://geography.upol.cz/soubory/lide/ptacek/georegnet-2010/ira/QoL%20in%20Slovak%20geography-Ira\\_et%20al.pdf](http://geography.upol.cz/soubory/lide/ptacek/georegnet-2010/ira/QoL%20in%20Slovak%20geography-Ira_et%20al.pdf)>. ISSN 1210-3519.
32. IRA, V., 2010. Krajina, človek a kvalita života. In: *Acta Facultatis Studiorum Humanitatis et Naturae Universitatis Prešoviensis, Folia geographica* 16, roč. XL, s. 72–78. ISSN 1336-6157, 2010.



33. JANKOVÝCHOVÁ, L., BELOVIČOVÁ M., 2009. Zdravé starnutie a kvalita života seniorov. In: *Ošetrovateľský obzor* [online]. Č. 3[cit. 2013-01-02]. Dostupné na internete: <<http://www.osestrovatelsky.herba.sk/3-2009/zdrave-starnutie-a-kvalita-zivota-seniorov>>.
34. JURČOVÁ, D., 2005. Slovník demografických pojmov [online]. Bratislava: Infostat. 2005 [cit. 21. 1.2013] Dostupné na internete: <[http://www.infostat.sk/vdc/pdf/slovník\\_2verdd.pdf](http://www.infostat.sk/vdc/pdf/slovník_2verdd.pdf)>.
35. JURČOVÁ, D., VAŇO, B., 2011. Populačný vývoj na Slovensku v kontexte populačného vývoja v EÚ. In: *Demografická perspektíva EÚ a Európy pre 21. Storočie a národnostné i etnické menšiny v krajinách EÚ*. Bratislava: SSZP a Úrad vlády SR, 2011. s.5-13. ISBN 978-80-89356-36-2.
36. KÁČEROVÁ, M., BLEHA, B., 2007. Teoretické východiská populačného starnutia a retrospektívny pohľad na starnutie Európy. In: *Slovenská štatistika a demografia*, roč. 17, č. 3, s.43-61. ISSN 1210-1095.
37. KALIBOVÁ, K., PAVLÍK, Z., VODÁKOVÁ, A. 1998. *Demografie nejen pro demografy*. Praha: Sociologické nakladatelství, 128 s. ISBN 80-85850-30-3.
38. KANDRÁČOVÁ, V., 2011. Kvalita života na mikroregionálnej úrovni. In: *Kvalita života v podmienkach globalizácie* [online]. 2011 [cit. 2013-01-02], s. 183-195. Dostupné na internete:<[http://portal.statistics.sk/files/Onas/konferencia\\_kvalita\\_zivota/zbornik-konferencia.pdf](http://portal.statistics.sk/files/Onas/konferencia_kvalita_zivota/zbornik-konferencia.pdf)>. ISBN 978-80-8121-107-2.
39. KLADIVO, P., FŇUKAL et al., 2009. Vybrané aspekty kvality života Olomouce a blízkeho zázemí. In: Lipský, Z., Popková, K., Poštolka, V., Šmída, J. (eds.): *Geodny Liberec. Výroční mezinárodní konference ČGS Liberec 25.–29. 8. 2008. Sborník příspěvků*. Liberec: TU v Liberci, FPHP. s. 87-94.
40. KRIŽAN, F., DANIELOVÁ, K., 2008. "Potravínové púšte" definované na základe merania dostupnosti - prípadová štúdia mesta Bratislava. *Urbanismus a územní rozvoj*, 11, 3, 26-30.
41. KRIŽAN, F., 2009. Dostupnosť vybraných zariadení služieb na území mesta Bratislava aplikáciou miery založenej na príležitostiach. In: *Acta geographica Universitatis Comenianae*, č. 53, s. 149-167. ISSN 0231-715X.
42. LANGHAMROVÁ, J., FIALA, T., 2011. Vývoj lidských zdrojů v zemích Evropské unie. In: *Dvacet let sociodemografické transformace. Sborník příspěvků XL. konference České demografické společnosti*. Praha: Český statistický úřad, s. 18-26. ISSN 0011-8265.
43. LIPTÁKOVÁ, M., 2012. Vybrané aspekty kvality života seniorov vo vzťahu k rurálnemu prostrediu: bakalárska práca. Prešov: PU, 2012.
44. LOVACKÁ, S., 2007. Centrá vybraných zdravotníckych zariadení funkčného mestského regiónu Prešov a ich spádové obvody v mozaike Thiessenových polygónov. In: *Geographia Cassoviensis 1*, s. 117–121. ISSN 1337-6748, ISBN 978-80-7097-700-2
45. LUBELCOVÁ, G., RYCHTÁRIK, J., 2011. Monitoring parametrov kriminality ako dimenzie kvality života. In: *Kvalita života v podmienkach globalizácie* [online] [cit. 2012-03-15], s. 163-175. Dostupné na internete: <[http://portal.statistics.sk/files/Onas/konferencia\\_kvalita\\_zivota/zbornikkonferencia.pdf](http://portal.statistics.sk/files/Onas/konferencia_kvalita_zivota/zbornikkonferencia.pdf)>. ISBN 978-80-8121-107-2.
46. LUKÁČOVÁ, A., ZUSKÁČOVÁ, V., 2010. Zmeny sociálnej štruktúry a životný štýl obyvateľstva v suburbánnej lokalite Kanaš. In: *50 let geografie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Palackého v Olomouci: sborník příspěvků z konference*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 413-428. ISBN 978-80-244-2493-4.
47. LUKÁČOVÁ, M., PILINSKÁ, V., VAŇO, B., 2005. Starnutie obyvateľstva – najväčšia demografická výzva pre 21. Storočie. In: *Naša demografia, súčasnosť a perspektívy*, s. 139 – 145. 10. Slovenská demografická konferencia. Bratislava: Slovenská štatistická a demografická spoločnosť. ISBN 80-88946-39-5.
48. MATLOVIČ, R., 2005. *Geografia obyvateľstva Slovenska so zreteľom na rómsku minoritu*. Prešov: FHPV PU.
49. MICHNIAK, D., 2008. Rovnováha práce a bývania v jednotlivých okresoch na Slovensku v kontexte kvality života. In: Ira, V. et al. *Ludia, geografické prostredie a kvalita života. Geographia Slovaca*, 25, 47 – 62. ISSN 1210-3519
50. MILOTOVÁ, B., 2008. Hodnotenie kvality života v obci – chápanie starostov obcí Devonu, Anglicko. In: *Acta regionalia et environmentalica* [online]. Roč. 5, č. 2 [cit. 2012-02-12], s. 42 –46. Dostupné na internete: <<http://www.fem.uniag.sk/acta/download.php?id=680>>. ISSN 1336-9253.

51. MITRÍKOVÁ, J., MADZIKOVÁ, A., 2008. Percepcia kvality života na príklade mesta Bardejov. In: *Misceillanea Geographica 14: sborník Katedry geografie Fakulty pedagogické Západočeské univerzity v Plzni*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. s. 105-109, ISBN 978-80-7043-663-9.
52. MLÁDEK, J., 1993. Starnutie obyvateľstva, globálna a regionálna dimenzia. In: *Kierkegaardove dni. Zborník z filozoficko-ekologického sympózia*. Zvolen: Technická Univerzita. s. 66-76.
53. OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., FERTROVÁ, M., 2011. Změny sociálního prostředí a kvality života v depopulačních regionech České republiky. In: *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*. Praha: Sociologický ústav, roč. 47, č. 4, s. 777-803. ISSN 0038-0288.
54. PACIONE, M., 2003. Urban environmental quality and human wellbeing - a social geographical perspective. In: *Landscape and Urban Planning* [online]. Vol. 65, issues 1-2 [cit. 2012.-03-01], s. 19-30. Dostupné na internete:  
<<http://www1.geo.ntnu.edu.tw/~moise/Data/Books/Social/06%20social%20security/uban%20environmental%20quality%20and%20human%20wellbeing.pdf>>. ISSN 0169-2046.
55. PALČÁK, Ľ., ŠEDIVÝ, Š., 2011. Vplyv dopravy na kvalitu života. In *Kvalita života v podmienkach globalizácie* [online]. [cit. 2012-03-15], s. 218-226. Dostupné na internete:  
<[http://portal.statistics.sk/files/Onas/konferencia\\_kvalita\\_zivota/zbornikkonferencia.pdf](http://portal.statistics.sk/files/Onas/konferencia_kvalita_zivota/zbornikkonferencia.pdf)>. ISBN 978-80-8121-107-2.
56. PORUBČÁNOVÁ, Z., 2011. Vzájomný vplyv úrovne a kvality človeka a prostredia, v ktorom žije. In: *Kvalita života v podmienkach globalizácie* [online]. [cit. 2012-03-15], s. 115-124. Dostupné na internete:  
<[http://portal.statistics.sk/files/Onas/konferencia\\_kvalita\\_zivota/zbornik-konferencia.pdf](http://portal.statistics.sk/files/Onas/konferencia_kvalita_zivota/zbornik-konferencia.pdf)>. ISBN 978-80-8121-107-2.
57. PRŮCHA, J., 2004. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-280-5.
58. RYCHTAŘÍKOVÁ, J., 2002. Úspěšné stárnutí – leitmotiv 21. století. In: *Demografie*. Praha: Český statistický úřad, roč. 44, č. 1, s. 43-46. ISSN 0011-8265.
59. SPIŠIAK, P., KULLA, M., 2011. Kvalita života v zázemí rurálneho priestoru slovenských metropol Bratislava, Košice. In: *Kvalita života v podmienkach globalizácie* [online]. [cit. 2013-01-02], s. 196-209. Dostupné na internete:<[http://portal.statistics.sk/files/Onas/konferencia\\_kvalita\\_zivota/zbornik-konferencia.pdf](http://portal.statistics.sk/files/Onas/konferencia_kvalita_zivota/zbornik-konferencia.pdf)>. ISBN 978-80-8121-107-2.
60. TEMELOVÁ, J., DVOŘÁKOVÁ, N., SLEZÁKOVÁ, A., 2010. Rezidenční spokojenost seniorů v proměňujících se čtvrtích Prahy. In: *Sociální studia* [online]. [cit. 2013-01-02]. Č. 3 s. 95-113. Dostupné na internete:  
<[http://www.urrlab.cz/user/documents/jajinek/Jana/Socialni%20studia\\_Temelova%20a%20kol.pdf](http://www.urrlab.cz/user/documents/jajinek/Jana/Socialni%20studia_Temelova%20a%20kol.pdf)>.
61. TREMBOŠOVÁ, M., 2010. Hierarchizácia teritoriálne obslužnosti predajní mesta Nitra v roku 2008. In: *Geografické štúdie*, 14, 1, 75-82.
62. WHO, 2006. *Constitution of the world health organization* [online]. [cit. 2012-02-04]. Dostupné na internete: <[www.who.int/governance/eb/who\\_constitution\\_en.pdf](http://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf)>.